

Вольга Трацяк ♦ Volha Tratsiak

Варшаўскі ўніверсітэт, Польшча

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8803-7075>

e-mail: vratsiak@uw.edu.pl

**Дванаццаты Міжнародны Кангрэс даследчыкаў
Беларусі (25–27 верасня 2025, Берлін)**

Міжнародны Кангрэс даследчыкаў Беларусі быў заснаваны 6 кастрычніка 2010 года ў Коўне (Літва). Ініцыятарамі правядзення такога з'езду выступілі Інстытут “Палітычная сфера”, Інстытут Вялікага Княства Літоўскага і Універсітэт Вітаўта Вялікага.

Як адзначаюць арганізатары, Кангрэс з'яўляецца самай прадстаўнічай штогадовай акадэмічнай падзеяй, у працы якой удзельнічаюць усе асноўныя цэнтры даследавання палітыкі, грамадства і культуры Беларусі. Місія Кангрэса – гэта развіццё супольнасці навукоўцаў, аналітыкаў і экспертаў, а таксама спрыянне глыбокаму разуменню Беларусі ў акадэмічным і грамадскім асяроддзі краіны, рэгіёну і свету.

Удзел у Кангрэсе прымае шырокае кола спецыялістаў з розных краін свету, у тым з Беларусі, Еўрапейскага саюза, Украіны, Расіі, ЗША. Штогод у Кангрэсе ўдзельнічае ад 300 да 500 даследчыкаў. Праца з'езду праводзіцца ў форме эксперцкіх панэляў, круглых сталоў і публічных прэзентацый.

На XII Кангрэсе даследчыкаў Беларусі было заяўлена 13 секцый:

- 1) Міжнародныя адносіны. Рэгіянальная бяспека. Знешняя палітыка,
- 2) Палітыка. Палітычныя інстытуты,
- 3) Грамадства і грамадскія інстытуты,
- 4) Медыя і камунікацыя,
- 5) Палітычная філасофія,
- 6) Адукацыя і навука,
- 7) Гісторыя Вялікага Княства Літоўскага,
- 8) Гісторыя Беларусі XIX і XX стагоддзяў,
- 9) Філалогія,
- 10) Гістарычная і культурная спадчына,

- 11) Культура і культурныя даследаванні,
- 12) Права,
- 13) Эканоміка.

Арганізатарамі Кангрэса ў 2025 г. выступілі: Інстытут “Палітычная сфера” (Беларусь), Інстытут Вялікага Княства Літоўскага (Літва), Берлінскі ўніверсітэт імя Гумбальта (Германія), Універсітэт Вітаўта Вялікага (Літва), *Free Belarus Journal* (Беларусь), *Institute of Slavic and Hungarian Studies* (Германія), *Forum for Historical Studies of Belarus* (Германія), пры падтрымцы Фонду імя Конрада Адэнаўэра (Германія) і Еўрапейскага саюза.

Кафедру беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта на XII Кангрэсе даследчыкаў Беларусі прадстаўлялі 5 навукоўцаў, 2-е дыдактыкаў, 1 аспірант і 4 студэнты 1 курса II ступені. Прафесар Андрэй Масквін і кандыдат філалагічных навук Катажына Дрозд-Урбаньска былі ініцыятарамі публічнай дыскусіі на тэму: *Кафедра беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта – пошукі новага падыходу ў даследаваннях у галіне беларусістыкі*, у якой таксама прыняў удзел прафесар Радаслаў Калета. Падчас дыскусіі прафесар А. Масквін і к. ф. н. К. Дрозд прадставілі кафедру беларусістыкі, яе гісторыю, акадэмічныя і навуковыя дасягненні. Яны падкрэслілі, што сёння ўстанова прыкладае значныя намаганні для своечасовага рэагавання на сучасныя выклікі: стварае новыя навукова-даследчыя групы з удзелам польскіх і замежных спецыялістаў, выбірае актуальныя напрамкі даследаванняў, выдае манаграфіі, арганізуе навуковыя канферэнцыі (два разы на год) і пашырае кантакты з іншымі славістычнымі асяродкамі.

Літаратуразнаўчыя даследаванні кафедры беларусістыкі прадстаўлялі прафесар Мікола Хаўстовіч, прафесар Андрэй Масквін і к. ф. н. К. Дрозд-Урбаньска. Прафесар М. Хаўстовіч выступіў з рэфератам пад загалоўкам “*Выклікатыя паэты*” Беларусі XIX стагоддзя – іх адкрыццё і вывучэнне біяграфій ды творчасці ў XX стагоддзі ў секцыі Асэнсаванне канцэпту “*выклікатыя паэты*” як культурнай і сацыяльнай з’явы ў кантэксце беларускага літаратурнага працэсу XX – пачатку XXI ст. У рэферате Міколы Хаўстовіча была зроблена спроба асэнсаваць дзейнасць гісторыкаў літаратуры і біёграфаў, якія ў XX ст. адкрывалі для шырокай грамадскасці, а таксама даследавалі жыццё ды творчасць літаратараў XIX ст., якіх у пэўнай ступені можна лічыць “выклікатымі”. Ішла гаворка пра патрэбу сістэматызаваць і абагульніць вопыт знаных навукоўцаў: Міхася Ларчанкі, Любові Фіглоўскай, Антона Семяновіча, Сцяпана Александровіча, Генадзя Кісялёва, Уладзіміра Казберука, Рыгора Семашкевіча, Уладзіміра Мархеля, Генадзя Каханоўскага, Янкі Саламевіча і інш. Прасочана, як даваенныя даследаванні і публікацыі гісторыкаў літаратуры маглі паўплываць на Уладзіміра Караткевіча, калі той пісаў

свае знакамітыя вершы Паўлюк Багрым і Багдановічу; як паэзія пазамінулага стагоддзя адгукалася ў творчасці шэрагу беларускіх літаратараў, якія прысвячалі свае радкі “выклятым паэтам” XIX ст.

Прафесар А. Масквін прачытаў рэферат на тэму *Сучасная беларуская драма пра падзеі 2020 года ў секцыі Беларуская літаратура: спробы выйсці за межы рэзервацыі*, у якім адзначыў, што за апошнія два дзесяцігоддзі беларуская драматургія стала вядомай не толькі ў краінах Усходняй Еўропы, але і шырэй. Кажуць нават пра феномен беларускай драматургіі. Прычын некалькі, адна з галоўных – рэакцыя на сацыяльныя змены ў Беларусі. Тое ж самае адбылося і пасля падзей 2020 года. Драматургі (а таксама акцёры і рэжысёры) стваралі тэксты, якія па-рознаму апісваюць гэтыя падзеі. Увага прафесара Масквіна была сканцэнтравана на творчасці Андрэя Курэйчыка.

Катажына Дрозд-Урбанска прадставіла рэферат *Дэтэктыўны раман – “Забойства на вуліцы Макаёнка” як прыклад змен у сучаснай беларускай літаратуры ў секцыі Беларуская літаратура ў свеце: ад тэксту да сцэнічнага ўвасаблення*. Па словах даследчыцы, твор *Забойства на вуліцы Макаёнка*, апублікаваны ў 2024 годзе і ўключаны ў кароткі спіс Літаратурнай прэміі імя Ежы Гедройця, вылучаецца як тэматыкай, так і формай. Аб’ектам аналізу даследчыцы была сацыяльна-палітычная рэчаіснасць і яе ўплыў на падзеі, а таксама лёсы асобных персанажаў. Перажыванні галоўных герояў, як і выпадковых асоб, з’яўляюцца прыкладным увасабленнем досведу ўсяго грамадства. Менавіта сітуацыя ў дзяржаве вызначае лёс чалавека, задае пэўныя межы дзеяння і спосабу мыслення. Яна таксама з’яўляецца адным з важнейшых фактараў, якія ўплываюць на адносіны паміж людзьмі.

Прафесар мовазнаўства Міраслаў Янковяк удзельнічаў у секцыі *Беларуская мова за межамі Беларусі: сферы рэалізацыі, перспектывы, сацыякультурныя і лінгвістычныя асаблівасці* і выступіў з рэфератам пад загалоўкам *Балтызмы ў беларускіх гаворках Польшчы*. У рэфераце М. Янковяк прадставіў балтызмы, зафіксаваныя ў сучасных беларускіх гаворках Польшчы, на падставе матэрыялаў, сабраных ім у апошнія гады. Прафесар прааналізаваў лексічныя запазычанні, спосабы іх адаптацыі і акрэсліў перспектывы іх функцыянавання.

Мовазнаўчыя даследаванні на Кангрэсе таксама прэзентавала магістр Марыля Хаўстовіч, якая выступіла з рэфератам *Сінонімы і барбарызмы ў “Аповесці пра трох каралёў” у секцыі Палімоўнасць, поліэтнічнасць, поліканфесійнасць Вялікага Княства Літоўскага*. У сваім выступленні яна прэзентавала вынікі параўнання трох тэкстаў “trium regum” – лацінскага, польскага і старабеларускага, дзе ўвага была засяроджана на канструкцыях двух тыпаў а) “кніжнае слова” + злучнік “або”

+ “тлумачэнне значэння кніжнага слова”, дзе прадстаўлены старабеларускія эквіваленты запазычаных слоў; б) “пераклад лацінскага слова” + злучнік “або” + “пераклад лацінскага слова” (сінонімы ці ўдакладненні ў лацінскім тэксце перададзеныя моўнымі сродкамі старабеларускай мовы). Былі падведзены вынікі аналізу частотнасці выяўленай лексікі з прыведзеных канструкцый.

Трое навукоўцаў кафедры беларусістыкі прынялі ўдзел у працы глотадыдактычнай секцыі, якая ў гэтым годзе была арганізавана па ініцыятыве к. ф. н. Вольгі Трацяк. У секцыі *Беларусістычная глотадыдактыка: праблемы выкладання беларускай мовы як замежнай у кантэксце культур* з рэфератамі выступілі: прафесар кафедры беларусістыкі, намеснік дэкана факультэта прыкладной лінгвістыкі Варшаўскага ўніверсітэта Радаслаў Калета, які прадставіў рэферат пад загалоўкам *Беларуская мова ў англамоўным асяроддзі*. У сваім выступленні прафесар Р. Калета паказаў гісторыю і сучасны стан вывучэння беларускай мовы ў англамоўным асяроддзі. Ён закрануў пытанні матывацыі вывучэння беларускай мовы, падрыхтоўкі падручнікаў для навучання беларускай як замежнай і як спадчынай. У прэзентацыі былі прадэманстраваныя выбраныя публікацыі, прысвечаныя беларускай мове, а таксама ўзгаданыя міжнародныя навуковыя канферэнцыі, на якіх абмяркоўваліся пытанні, звязаныя з беларускай мовай як замежнай. У секцыі глотадыдактыкі выступіла таксама к. ф. н. Анна Бэрэніка Сівірска з рэфератам *Хто вывучае беларускую мову ў Варшаўскім універсітэце*. У сваім выступленні А. Сівірска прадставіла вынікі анкетавання, праведзенага сярод цяперашніх і былых студэнтаў беларускай філалогіі. Аналіз інтэрв’ю са студэнтамі і выпускнікамі беларусістыкі быў накіраваны на выяўленне змен у профілі кандыдата Варшаўскай беларусістыкі і меў на мэце паказаць, хто сёння выбірае навучанне на кірунку *беларуская філалогія з дадатковым вывучэннем англійскай мовы*. Атрыманая аналітычная інфармацыя можа дапамагчы больш дакладна прафіляваць праграмы навучання для студэнтаў-беларусістаў і садзейнічаць развіццю беларускай філалогіі за межамі Беларусі. Прэзентацыя вынікаў даследавання А. Сівірскай стала штуршком да дыскусіі ў коле спецыялістаў, якія ў розных замежных акадэмічных асяродках займаюцца выкладаннем беларускай мовы як замежнай. У рэфераце к.ф.н. Вольгі Трацяк пад загалоўкам *Дыдактычны эксперымент на занятках “Беларуская мова ў бізнесе”* быў прадэманстраваны інавацыйны спосаб працы з групай. У якасці базавай метадалагічнай мадэлі была абраная канцэпцыя “перакуленага класа”, якая прадугледжвае пераразмеркаванне функцый выкладчыка і студэнтаў, акцэнтуюе ўвагу на самастойнай і групавой працы студэнтаў. Дадаткова, праведзены эксперымент дазволіў уключыць навучэнцаў у працэс ства-

рэння адукацыйнага кантэнту. Мэта эксперыменту фармулявалася як выпрацоўка і тэставанне мадэлі калектыўнай распрацоўкі дыдактычных матэрыялаў па беларускай мове ў бізнесе, у тым ліку дзелавой камунікацыі. У выступленні было адзначана, што большасць навучэнцаў на пачатку курса *Беларуская мова ў бізнесе* не валодала практычным досведам у распрацоўцы дыдактычных матэрыялаў і ажыццяўленні навучальнай дзейнасці. Дадзены фактар быў улічаны як метадалагічны выклік, які надаваў эксперыменту дадатковы даследчы характар і дазваляў вывучыць дынаміку фарміравання ў студэнтаў кампетэнцый у сферы метадычнай і педагогічнай працы.

Асобна варта адзначыць удзел аспіранта і студэнтаў кафедры беларусістыкі ў сёлетнім Кангрэсе. Аспірант Арцём Сізінцаў выступіў з рэфератам: *Беларуская спартовая тэрміналогія: паміж запазычанымі і пурызмам у секцыі Беларуская навуковая тэрміналогія ў 21 ст.: выклікі і напрацоўкі*. Студэнткі магістратуры Вольга Хвоін і Вікторыя Яфімава выступілі ў секцыі *Медыя і камунікацыя*. Вольга Хвоін з рэфератам на тэму *Канструяванне вобраза ворага сярод беларускай міграцыі ў матэрыялах газеты "Звязда" ў перыяд палітычнай выбарчай кампаніі 2024–2025 гг.*, у якім прадставіла аналіз матэрыялаў з вэб-старонкі газеты "Звязда", а таксама матэрыялаў, узятых з тэлеграм-канала выдання ў часе кампаніі прэзідэнцкіх выбараў 2024–2025 гг. на прадмет таго, як рэдакцыя вылучае катэгорыі тых, хто цяпер для Рэспублікі Беларусь, а дакладней яе ўладаў, з'яўляецца ворагам, а хто саюзнікам, і нават вялікім перспектыўным партнёрам. Адметна, што "Звязда" ў сваёй рэдакцыйнай палітыцы прытрымліваецца іншых нарацый і падыходаў, чым многія іншыя дзяржаўныя СМІ. У прыватнасці, размова ідзе пра тое, што рэдакцыя пазбягае распальвання відавочнай варожасці ў грамадстве, а таксама адкрытай і масавай нянавісці ў дачыненні да знешніх актараў (дзяржаў, уладаў, палітыкаў). Паводле матэрыялаў можна адсачыць стварэнне вобраза Рэспублікі Беларусь, якая насуперак санкцыям не ў ізаляцыі, а таксама пабачыць, хто цяпер яе партнёр і саюзнік. Падчас працы секцыі адбываліся дыскусіі ў кантэксце таго, як інфармацыйная стратэгія медыя фарміруе светапогляд, чаму ўлады даюць зялёнае святло для пэўных СМІ ісці ў іншым, адрозным ад генеральнай лініі, рэчышчы сэнсавых нарацый, як камунікатыўныя стратэгіі дазваляюць дасягаць пастаўленых мэтаў.

Вікторыя Яфімава ў сваім рэфераце пад загалоўкам *Рэкламны дыкурс як адлюстраванне двухмоўнасці камунікацыйнай прасторы Беларусі і "мяккая сіла" захавання беларускай мовы* разглядала ўжыванне беларускай мовы ў рэкламных і маркетынгавых камунікацыях пасля 2020 года з трох перспектыв: сацыялінгвістычнай – рэклама як люстэрка

асіметрычнага білінгвізму і адначасова як інструмент фарміравання прэстыжу беларускай мовы ў публічнай прасторы; прагматычнай – эфектыўнасць стварэння гібрыдных паведамленняў з пункту гледжання камерцыйных задач, а таксама іх дадатковы ўнёсак у культурны кантэкст; камунікатыўнай – праявы гібрыднасці былі разгледжаныя на трох узроўнях камунікацыі: мікра- (канкрэтнае паведамленне), меза- (камунікатыўныя адзінкі ў межах розных медыяканалаў), макра- (моўная і культурная стратэгія брэнда).

Студэнты Станіслаў Раманчук і Дзяніс Шлыкаў працавалі ў секцыі *Графічныя, правапісныя, артаэпічныя нормы беларускай мовы і іх кадыфікацыя*, дзе прадставілі свае рэфераты: С. Раманчук *Досвед і перспектывы выкарыстання адметных асаблівасцяў беларускай фанетычнай сістэмы пры адаптацыі запазычанняў*, у якім было паказана, якія “ўнікальныя” (адсутныя ў суседніх, блізкароднасных мовах) гукі маюцца ў беларускай мове (с', з', ц', дз', х', ў, в і інш.) і як яны могуць быць сістэмна выкарыстанымі ў практычнай транскрыпцыі пры перадачы іншамоўных імёнаў. Падчас выступлення быў дадзены агляд фанетычнага інвентару беларускай мовы ў IPA і праілюстраваны існуючыя і магчымыя рашэнні на матэрыяле англійскай, кітайскай, японскай, польскай і партугальскай моў. Дзяніс Шлыкаў прадставіў рэферат на тэму *Змены правапісных нормаў беларускай мовы ў 1941–1944 гадах*, у якім разглядаў змены правапісных нормаў беларускай мовы, што праводзіліся на тэрыторыі Беларусі ў перыяд яе акупацыі нямецкімі войскамі ў 1941–1944 гадах. Асаблівая ўвага надавалася аналізу перадумоў стварэння *Беларускага правапісу* Антона Лёсіка (1943) – працы, якая стала вынікам сістэматызацыі і абагульнення напрацовак у справе змен правапісных нормаў.

Удзел у Кангрэсе даследчыкаў Беларусі – гэта выдатная магчымасць сустрэч і абмену думкамі ў шырокім коле даследчыкаў з розных навуковых галін. Тут ствараюцца магчымасці для нараджэння новых ідэй, адкрываюцца перспектывы для супольных даследаванняў і ўмацоўваюцца навуковыя кантакты. Чакаем чарговага XIII Кангрэса даследчыкаў Беларусі, які запланаваны на 2027 год у Варшаве.